

gla

slovenske kulturne akcije

L. XI. 11, 12. EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 10. 7. 1964

TRIJE VELIKI IZVAJAVCI

(Rubinstein, Heifetz, Anderson)

Alojzij Geržinič

V čudovitem razvoju zapadne glasbe v novem veku ni najmanj zanimivo poglavje o izvajanju in o izvajavcih. Ti so si v 17. in 18. stoletju lastili neverjetne svoboščine. In skladatelji — često so sami bili izvajavci svojih del — niso v tem videli nič hudega. Rameau, ki je bil na glasu po strogosti, je v svojih *Pièces de clavecin* l. 1724 zapisal: „Kadar roka ne more zlahka zaobjeti istočasno dveh tipk, lahko spustiš tisto, ki za melodijo ni neobhodno potrebna, zakaj nemogočega se ne da zahtevati!“ Sloviti flavtist Quant, čez tri desetletja dvorni glasbenik Friderika Velikega, je v svoji *Metodi za učenje flaute* (1752) prostodušno izjavil: „Kadar se kakšen del enkrat ali večkrat ponovi — posebno če gre za hitre stavke, npr. allegro kakšnega koncerta ali simfonije —, ga vedno drugič igray nekoliko hitreje kot prvič, da poslušavec ne uspavaš.“

Za romantike so izvajavci postali zavojevalci, salonski levi, čarovniki (Liszt, Thalberg, Paganini, Lenny Lind, Malibrán, Pavlina Viardot...) Tehnika in preciznost sta od tedaj dalje dosegli izredno stopnjo in danes je med strokovnjaki in resnim občinstvom splošna zahteva, da izvajavec spoštuje avtorja, umetnino in poslušavca.

To pa ne izloča možnosti osebnega poudarjanja — nasprotno, v tako trdnem okviru šele se pevčeva, violinistova, pianistova osebnost do kraja izrazi. Že dovršena tehnika ne daje niti pri dveh umetnikih istega rezultata; strogo upoštevanje metronomskih in jakostnih navodil dopušča komaj zaznatne finese v tempu, ritmu, intenziteti, naraščanju in upadanju, udarcu (nastavku, potegljaju). Temperament in globina, doživljanje celote in nadrobnosti, doumevanje gradnje in notranjega življenja umetnine, vezanje fraz in poudarki, poleg tega pa tisti z razumom neujemljivi prispevek celotne izvajavčeve umetniške sile in izraznosti — prav to daje izvedbi končno značilnost in vrednost; po teh znakih se vrhovi razlikujejo med seboj in dodajajo skladbi vrednote človeško popolne reprodukcije.

Med izvajavskimi vrhovi našega stoletja (in vseh časov) so Artur Rubinstein, Jaša Heifetz in Marian Anderson. Če kje, nas je tehnika zadolžila z zvočnimi filmi, ki omogočajo poslušati in opazovati te umetnike pri izvedbi (Rubinsteina tudi pri pripravi skladb) skladb raznih stilov (le Rubinstein ima izključno romantični spored).

JUBILEJNA ZBIRKA

Domovina preganja svobodno besedo, zatira revije in zapira kulturne delavce, ki se ukazom partije ne pokore. Duhovno ustvarjanje se je doma zavilo v molk, utihniti so morali vsi, ki so oznanjevali zmago duha nad materijo in izražali vero v neizčrpnost virov pravih slovenskih vrednot.

Emigracija je prevzela nalogo, da ohrani nemoten razvoj svobodnega ustvarjanja. Kulturni delavci v zamejstvu so znali v veliki meri izpolniti svoje poslanstvo in to med največjimi težavami, kakor jih povzročajo trdote dela v tujini. Prav na tem polju smo že mogli globoko zasaditi korenine naše vere in optimizma. Da smo našli pravi odmev med rojaki, dokazujejo odmevi za JUBILEJNI DAR!

Darovali so: preč. g. msgr. Janez HLADNIK, Lanus, 3.000 pesov; č. g. župnik Emil POVŠE, La Plata, 2.000 pesov; g. Božo EILETZ, Colonia, Uruguay, 20 dolarjev; g. dr. Srečko BARAGA, Cap., 2.000 pesov; g. France PERNIŠEK, Castelar, 2.000 pesov; g. Peter BAJDA, Mendoza, 2.000 pesov; g. Marijan WILENPART, Capital, 2.000 pesov.

VSEM NAJLEPŠA HVALA!

(Dar: za Argentino 2.000 pesov in za ostale države 20 dolarjev je skozi celo jubilejno leto možno plačevati v obrokih. Darovalci bodo ob koncu jubilejnega leta prejeli umetniško darilo s posebnim posvetilom.)

CENA SMRTI IN ŽIVLJENJA

Na spominski prireditvi za žrtve komunistične revolucije je v Slovenski vasi v Lanusu dne 14. junija predsednik Zedinjene Slovenije g. Božidar FINK izvajal:

„... Čudno bi bilo, če bi se v teh dneh, ko se je pred leti zaključevala borbena doba naše tragedije, ne zamislili ob spominu na tisoče prijateljev in tovarštev, s katerimi smo imeli iste ideale, iste cilje, s katerimi smo jedli isti kruh in tudi držali za isto orožje, pa so bili izvoljeni, da so s krvjo potrdili svojo zavezo za obrambo dobrega proti zlu, naravnega reda pravici proti novemu redu, ki ponižuje človeka in taji Boga.“

Ob skupnem grobu se torej zbiramo, da se spominjamo naših žrtvovanih, jim prižigamo sveče in pomolimo za pokoj njihovih duš.

Toda ali ni to tudi naša dolžnost, ne samo pravica? Ali nimamo obveznosti, ne samo iz pietetnih razlogov, da skrbimo za svež spomin na tiste, ki so se darovali, da bi drugi živeli, da bi tudi mi živeli polno, človeka vredno, zadovoljno življenje?

Kdo naj skrbi za to, da se jim priznava dolžna čast, če ne prav mi, ki imamo kljub zdostvu srečo, da živimo v svobodi? Doma jim skoraj dve desetletji jemljejo čast in dobro ime. Potem ko so jim vzeli življenje, so jim opljuvali grob, proglasili so jih za izdajavce, sovražnike ljudstva; končno pa še načrtno izročili pozabi, izravnali so njihove grobove in jih kot pogrešane zdaj uradno proglašajo za mrtve. Ko jim očitajo, da so se ljudstvu izneverili, naj jih isto ljudstvo, ko je z njimi opravilo, niti omenja ne več. To je strašna krivica vladajočega režima. Po pojmovanju vseh civiliziranih narodov je zločin, če se mrtvim jemlje čast, in imajo svoji pravico, zahtevati zadostno obrekli in oklevetali, krivično so jim pritisnili najgnusnejši pečat narodnega izdajstva, odrekli so jim vso človeško vrednost. In tega niso krivi posamezni zasebniki, ampak organizacija, ki si je prigrabila oblast in nam je naše rajne onečastila uradno, s pomočjo vsega propagandnega aparata, ki ga je zmožna komunistična stranka. Trdimo, da ideja pravici terja od nas, ki nam je to mogoče, da stvari postavljamo na svoje mesto. Naravni moralni red sam od sebe zahteva, da se dobro hvali in hudo graja. Ne gre za to, da smo sodniki v lastni zadevi. Če bi nam lahko kdo ugovarjal, da ni objektivno gotovo, da je bila na naši strani vsa zgodovinska upravičenost, pa je vsaj to neizpodbitno res,

da smo imeli dober namen, in o tem subjektivnem dejstvu ne dvomimo, pa nam ga tudi ni treba dokazovati. Najmanj pa bi bila na mestu polemika s komunisti, ki imajo o časti povsem drugačno pojmovanje kot mi. V tem nam je odmerjena samo ena možnost: varovati živ slaven spomin na tiste, ki so se za najvišje vrednote žrtvovali; od nasprotnika pa zahtevati vsaj to, da prizna pravico do rehabilitacije, do vzpostavitve časti in dobrega imena, tudi če sam tega izrečno ne proglasi. Na nas je, da smo glasniki pravičnosti. Krivica nima mesta v pravem družbenem življenju. Tudi to je ena od posebnih nalog, ki nam jih nalaga naše poslanstvo.

A to trditev mora neogibno spremljati druga: če se imamo za glasnike pravičnosti, bomo uspevali toliko bolj, kolikor bolj bomo tudi res sami pravični in kolikor bolj se bomo zavedali lastne slabosti in nevrednosti. Pravično, da je za zgodovino najhujši greh samoopravičevanje, kadar se ima človek ali skupnost za vzor vsega dobrega, ki jima ni mogoče prav ničesar očitati. Mnogi svetniki so imeli sami sebe za najhujše grešnike; napuh pa je lastnost, ki izmalči še tako dobre namene in prinaša človeštvu končne katastrofe. Zato bomo iskali in zahtevali pravico za naše mučence. Od tega niti ne smemo popuščati, ker naravni družbeni red to zahteva. Pri tem pa bomo sami vsak zase sklonili glave v zavesti nepopolnosti, če kdaj naši zasebni nagibi niso bili častni, pa tudi če za obrambo in utrditev vrednot, za katere je šlo in še vedno gre borba, nismo storili vse svoje dolžnosti in izstopamo iz bojnih vrst.

Našim mrtvim smo dolžni še z druge strani. Ko jih branimo pred naklepnim onečaščenjem in pozabljanjem, jih moramo braniti tudi pred javnim mnenjem in zgodovino. Posameznik in človeštvo se dejstvom včasih upira ali jih vsaj odprto ne sprejema. Potem pa jih tiho sprejme, se nanje navadi in končno tudi prizna. Ko pa prizna stvarnost, odkloni, zavrne in včasih celo obsodi, kar se novim dejstvom upira. Nešteti primeri iz zgodovine nam to pojasnjujejo. Ko se je novo uveljavilo, je sčasom dobilo pravico do obstoja, čeprav ne vedno odkritega odobrenja. Tisto, kar je pri tem propadlo, pa skoraj vedno dobi pečat slabega. To je zmoten pogled na zgodovino. Vendar je zelo splošen. Ker nismo uspeli, nismo imeli prav. Naši mrtvi torej niso mučenci, ampak žrtve zmote ali vsaj pomote. Tako jih gleda svetovno mnenje, kolikor zanje sploh vé, in tako bo o njih pisalo površno zgodovinsko. Tudi to je krivica, ki jo moramo zavračati.

VESOLJNI POTOP IN ZGODOVINA

Božo Žužek

...in po sedmih dneh so pridrle vode potopa čez zemljo.

(Gen. VII, 10)

Sv. pismo je gotovo najbolj brana knjiga na svetu. Seveda je nemogoče v dveh besedah podati njega pomen, ker pravzaprav sploh ni knjiga, ampak cela knjižnica. Vendar vemo da je eden izmed vogelnih kamnov, na katerih stoji zahodna krščanska omika, da še več, celo nekristjani se ne morejo umakniti vplivu sv. pisma.

Po drugi strani pa je izraz nekega naroda — Izraelcev. Govori nam o zgodovini tega naroda, o njegovih navadah, o slovstvu, itd. Razen tega je važen zgodovinski dokument za ves bližnji stari vzhod.

Ločiti moramo, torej, dogodke ki se nanašajo na ves svet, pretekli, sedanji in prihodnji — od tu nečasovnost sv. pisma — in pa dogodke, ki nam prikažejo Hebrejce v zvezi z zgodovino starega vzhoda.

Vesoljni potop spada k velikim svetovnim dogodkom in sv. pismo govori o njem na dolgo in široko. Človek je bil postavljen pred dilemo — oblast ali smrt — in samo božje usmiljenje ga je rešilo.

Od otroških let naprej poznamo zgodbo o vesoljnem potopu. Vendar, je res samo zgodba? Slovstvena pravljica? Ima morda zgodovinsko podlago? Kaj pomeni „vesoljni“ in kaj „potop“?

V XIX. stoletju so se zgodovinarji resno začeli zanimati za sv. pismo. Vendar je morala priti na pomoč arheologija in s svojimi odkritji je pojasnila mnogo temnih poglavij sv. pisma. Odkrila je mesta, katera je porušil potop, iztrgala zemlji nove literarne vire in izročila o potopu. Dognano je bilo, da svetopisemsko izročilo ni prvo, ampak da se opira na starejša.

Katera so ta izročila? Kakšna so? Kaj nam pravijo o vesoljnem potopu? Kaj je vesoljni potop v luči zgodovine in arheologije? Ta vprašanja — zdi se mi — mora danes rešiti vsak izobraženec, ker poznanje sv. pisma ne sme več biti monopol strokovnjakov, ampak ga morajo poznati vsi omikani ljudje, posebno pa še kristjani.

NAŠA KRI V SLOVENSKEM GLEDALIŠČU

Novi oder v Slovenski hiši je omogočil ustanovitev Slovenskega gledališča v Buenos Airesu. V soboto 4. julija je bila premiera Finžgarjeve drame NAŠA KRI in režiser Maks Borštnik je postavil delo s tolikšnim uspehom, da moramo pričakovati lep razvoj ustvarjanja na novem odru. Uprizoritev je v odlični meri pokazala, da se je že zbrala lepa skupina igravcev in ljubiteljev. Stvaritev je prevečalo veliko veselje, v vseh prizorih je bila opazna zavzetost in ljubezen in oboje more biti močno poročilo za bodočnost.

Režiser je podčrtal prisotnost ravnotežja med prizori, ni bilo zastojev, v

ansamblu pa ima režiser že močne osebnosti, sposobne za še širše zahteve in sodobna dela. Izvajanja glavnih vlog, zlasti pa kreacije Milice Hribarjeve, Cirila Murkeža, Lojzeta Rezlja, Stanka Jerbiča, Jožeta Zaklja in Maksa Noseta opravičujejo vse nade za delo odra. Opremo in sceno je zelo učinkovito izdelal Ivan Bukovec.

Čestitamo Slovenskemu gledališču in mu želimo mnogo uspeha na poti, ki se je začela z lepimi obeti.

Režiserju Maksu Borštniku naj gre vsa hvala za stvaritev, polno elana in lepe vere za naprej!

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Glasbeni odsek

Peti kulturni večer bo v soboto dne 18. julija ob 19. uri v dvorani Bullrich, Sarandí 41, Capital.

TRIJE VELIKI IZVAJAVCI

(Rubinstein, Heifetz, Anderson)

Filme bo komentiral g. prof. Alojzij Geržinič.

Večer se bo to pot res začel točno ob 19. uri, ker smo navezani na izposojen aparat (posodilo ga je, tako kot filme, ambasada Združenih držav) in tuje operaterja in ker trajajo vsi štirje filmi 102 minuti. Zamudniki naj vstopajo po koncu vsakega filma!

TISOČSTOLETNICA PRIHODA SV. CIRILA IN METODA MED SLOVENCE

France Dolinar

Tisočletnica prihoda sv. Cirila in Metoda med Slovane 1863 je bila tisti ciril-metodijski jubilej, ki je prvi zbral zastopnike vseh slovanskih narodov, posebno iz avstrijskega cesarstva k skupni počastitvi slovanskih učiteljev. To leto se je začel vzpon Velehrada v vseslovansko središče ciril-metodijskega kulta in gibanja. Med slovenskimi velehrajskimi romarji 1863 je najpomembnejši Josip Marn, gimnazijski katehet in profesor slovenščine iz Ljubljane, ki je uredil „Zlati vek“ (1863), počastilni zbornik zgodovinskih, slavističnih in teoloških razprav. Na Velehrad je poromal tudi slovanski navdušenec Tomo Zupan.

Škof Slomšek jubilejnega leta ni dočkal, pripravil pa je že spominke slovesnosti nanj. Glede praznovanja se je največ posvetoval z Davorinom Terstenjakom, ki je že 1857 opominjal Slovence na njihovo dolžnost, slovesno obhajati prihod sv. bratov. Po programu, ki ga je določil s Terstenjakovim sodelovanjem Slomšek, naj bi slovesnost obhajali v Jarenini, kamor je legendarno izročilo lokaliziralo kapelico, v kateri naj bi maševal sv. Metod. Škof Stepišnik je prednikovo odločitev delno uresničil, 4. marca 1863 je izdal ukaz, naj labotska dieceza tisočletnico praznuje od 5. do 12. junija. V uvodu ukaza je poudarjeno, da sta sv. Ciril in Metod s svojimi nogami posvetila tudi ozemlje sedanje mariborske škofije. Izšla je v Mariboru ljudska knjižica s podobno svetnikov „Tisočletno obhajilo v čast sv. Cirila in Metoda (42 str.)“.

„Po pravici sv. Ciril in Metod slavita Slovincem aposteljna“ (Novice 1846), je bilo živo Slomškovo prepričanje. Koristno bi bilo preiskovati, na katere razlage ga je opiral. Gotovo je bil najmočnejši filološki. Kot vsi izobraženci je bil prepričan o resničnosti Kopitarjeve in Miklošičeve „panonske teorije“, da je slovenska Panonija domovina staroslovanskega knjižnega jezika, ki so ga tedaj radi imenovali „staroslovanski“ v razliko z „novoslovanskim“, našo slovenščino. O razprostranjenosti Slovencev je Slomšek 1838 vedel (blatogradska pridiga), da so nekoč bivali tudi na Ogrskem. Omenjal je tedaj tudi kneza Koclja, ki pa zanj pravi, da je vladal skupaj z Rastislavom in Sveto-polkom „Slovincem“, h katerim pa šteje poleg Kranjske, Štajerske in Koroške tudi Češko, Moravsko in Ogrsko. Slomškovo zgodovinsko znanje je bilo pomanjkljivo, zato tudi ni mogel razločevati med prihodom sv. Cirila in Metoda med Moravane (in sploh Slovane) in med prihodom med Slovence.

Jasne določene podobe o zgodovini slovenski devetega stoletja tedaj zgodovinska znanost še ni izdelala. Prvi je to delo opravil ustanovnik slovenskega znanstvenega zgodovinopisja Franc Kos v „Spomenici tisočletnice Metodove smrti“ (Slovenska Matica 1885). Za politični okvir delovanja slovanskih blagovestnikov v Panoniji je s preučevanjem frankovskih mark v Podonavju (od 1913) temelje postavil Ludmil Hauptmann, ki je med drugim utrdil politično samostojnost Kocljeve države, kar je poslej sprejela svetovna zgodovinska znanost. Monografično pa je prvi obdelal stike slovenske Panonije z delom sv. Cirila in Metoda Franc Grivec v „Slovenskem knezu Koclju“ (Ljubljana 1938), ki si ga je zamislil tudi kot eno temeljnih narodno in versko vzgojnih knjig v sleherni slovenski družinski knjižnici.

Iz zgodovinskih virov enoumno sledi, da je Konstantinovo in Metodovo poslanstvo v letih 863 do 867 bilo po svojem izvoru bizantinsko, po pobudi in namenu pa moravsko. Moravski knez Rastislav je prosil Carigrad za učitelje, ki bi znali slovanski jezik, Konstantin in Metod

(Dalje na 6. str.)

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Zgodovinski odsek

Šesti kulturni večer bo v soboto dne 1. avgusta ob 19. uri
v dvorani Bullrich, Sarandí 41, Capital.

Predaval bo g. prof. Božo Žužek:

VESOLJNI POTOP IN ZGODOVINA

Po naši je v isti dvorani še druga prireditve, zato prosimo
za točno udeležbo. Dobrodošli prostovoljni prispevki
za kritje stroškov.

Preganjanje prvih kristjanov je trajalo več sto let, v množicah so umirali, pa s tem niso zaključevali svojega zmotnega življenja, ampak so prav s tem zmagovali v edino resničnem nauku, ki se je širil na žudežen način. Kristus sam je umrl najbednejše smrti, sramotne in strašne, a kdo si bo upal pomisliti, da je bilo to posledica njegove zmote in napake. Kdor vidi pred vsakim neuspehom in trenutnim propadom napako, celo moralno napako, tak ne zna ceniti pomena trpljenja za človeštvo in se ne zaveda globokosti in neprecenljivosti božjih načrtov. Kot kristjani imamo zavest, da smo v božjih rokah. Če kelih trpljenja za tisoče naših bratov in sestra ni šel mimo, to nikakor ne pomeni, da so se motili, ali celo, da je bilo to kazen za krivdo. Mi verujemo, da je bilo to preizkušnja zanje in za nas, pa tudi dragocen odkup za krivdo generacij, najprej seveda naše generacije. Zato smo jim dolžni veliko hvaležnost, ki naj se kaže vsaj v tem, da jih rešujemo krivičnega pozabljenja in postavljamo nje in njihovo borbo na tisto mesto, ki so ga zaslužili. Slava torej njihovemu spominu in blagor njihovim dušam.

Ko stojimo ob skupnem grobu, obujamo spomin na rajne in molimo za pokoj njihovih duš, pa vendar mislimo pri tem tudi nase in na našo bodočnost. Ne bi bilo prav, če bi ob grobu onemeli in obličali, kot da se je življenje ustavilo in ne bi bilo nikjer nobenega upanja. To bi zagrešil tisti, ki bi obstal v preteklosti, kot tudi tisti, ki bi se vse preteklosti hotel otresti kot nadležnega bremena in bi se vrgel v vrtnec širokega sveta. Tak bi namreč zamoril vest in si izpodkopal duhovno podlago. Mi pa se z vso resnobo povračamo k preteklosti, danes še posebej v spomin naših žrtvovanih, da se tako krepimo za življenje in pripravljamo na nove preizkušnje, ki jih življenje vedno prinaša. Vprašajmo se, če smo še vredni velikih vzorov junaštva, požrtvovalnosti in popolnega darovanja. V našem osebnem in skupinskem življenju imamo priložnost, da vedno lahko dokažemo, kako svet nam je bolj, ki smo ga pred desetletji začeli in ki še ni končan. Naj nam ne upada zavest, da domovina ni srečna. Tudi če ni množičnih procesov in kazenskih taborišč, je moralno stanje skrajno neugodno. Tega morda ne opazi enodnevni obiskovalec in preveč v materialna vprašanja usmerjeni časnikar. To vidi dostikrat šele tisti, ki se poglobi v študij javnih razmer in duhovnega stanja narodne skupnosti. To stanje je brez dvoma žalostno in vzbuja veliko zaskrbljenost. Zato je naša dolžnost, da vzdrži-

(Dalje na 6. str.)

VELIKA LITURGIČNA OBNOVA
V CERKVI

Tretji kulturni večer je bil v soboto 27. junija in je predaval g. univ. prof. dr. Filip Žakelj. V imenu filozofskega odseka je vodil večer g. prof. dr. Vinko Brumen; pozdravil je predavatelja, ki se s tolikšno zvestobo in prijaznostjo odziva našemu vabilu; enak pozdrav je naslovil na obilne navzoče.

Za uvod je predavatelj prebral tiste odstavke iz dnevnika papeža Janeza XXIII, ki jih je zapisal, ko je med obiskom Ljubljane takratni apostolski delegat v Bolgariji in Turčiji delal duhovne vaje pri oo. jezuitih v Ljubljani med 9. in 13. novembrom 1927. Snov razlaga o liturgičnih spremembah v Cerkvi je razdelil na tri dele: liturgični tečaj po svetu z navedbo dela glavnih osebnosti, ki gibanje pospešujejo s posebnim oziranjem na pota za obnovo v Cerkvi in nato dodal sliko o liturgičnem gibanju na Slovenskem. V drugem delu je razložil konstitucijo o liturgičnih novostih in ob koncu dodal splošne opombe.

Na liturgične obnove so vplivali ekumenizem, globoko zanimanje za biblijo in podčrtavanje vloge laišta v Cerkvi. Kako zelo se vloga laikov poudarja, je najboljši dokaz dejstvo, da je papež Pavel VI v prvem letu pontifikata o Kat. akciji govoril več ko njegovi predniki v celi dobi svojega vladanja. Zelo je pospešil liturgično gibanje veliki liturgični pastoralni kongres v Assissiju v letu 1956. Na Slovenskem je prvi sprožil gibanje prof. dr. Fran Grivec, ki je prvi svetovni avtor knjige o skrivnostnem Telesu Kristusovem. Križarji so dali zamelek liturgičnemu gibanju v Sloveniji vključno temu, da so nekateri med njimi šli predaleč. Enako sta se za globlje liturgično življenje v Cerkvi zavzemala prof. Tomec in prof. dr. Ehrlich. Fran Ušeničnik je napisal za tiste čase podrobno delo Liturgika, prof. dr. Gregorij Pečjak je močno vplival z molitvenikom Večno življenje, Vital Vodušek pa je stremeljenje za liturgično poglobitev podprl z objavljanjem Nedeljskih maš. Prva resnična liturgična revija pri nas je bilo Kraljestvo božje, in je Oražem napisal zelo lepo delo Naša župnija.

Na nedavnem velikem liturgičnem tečaju v Zagrebu je o novi liturgiji predavalo 10 jugoslovanskih škofov — koncilskih očetov in je na tečaj prišlo nad 900 duhovnikov iz vseh delov države.

Za zaključek je podal sliko o pripravah za izvedbo konstitucije in vseh zamisli. Omenil je, kako je bila za koncil odkrite glagolska maša, ki jo je opravil škof iz šibenika. Slovanom sta narodni jezik prinesla v Cerkev sveta brata Ciril in Metod in njun uspeh je v veliko oporo pobornikom drugih narodov za uvedbo domačih jezikov v bogoslužje.

Po predavanju, ki je bilo sprejeto z obilnim odobravanjem, je bila debata. Prof. dr. Brumen je s posebno zahvalo predavatelju in vsem zaključil večer z vabilom na prihodnji večer.

POMEN SVETIH BRATOV CIRILA IN
METODA ZA KULTURO SLOVANSKIH
NARODOV

Na četrtem kulturnem večeru v soboto dne 4. julija je predaval g. dr. Srečko Baraga. V imenu literarnega odseka je večer vodil g. dr. Tine Debeljak. V uvodnem pozdravu je predstavil novega predavatelja in izrazil željo, da bi se ugledni slavist še povrnil za našo predavalno mizo.

V SLOVENIJI MUZE MOLČE

(Protestna izjava književnikov v Ljubljani)

Osnova in izhodišče za sledeče sporočilo mi naj bo IZJAVA, ki jo je te dni podpisala skoraj polovica aktivnih slovenskih kulturnih delavcev, ki so se zbirali okoli revije Perspektive. (Poudarim naj, da je manj ostro izjavo podpisalo vsaj 85 slovenskih kulturnih delavcev). V IZJAVI je rečeno, „da so dogodki zadnjega časa sprožili najresnejšo krizo v slovenski javnosti in kulturnem življenju sploh“. Komunistične oblasti so namreč po več kot triletnem izhajanju ukinile revijo mlajšega rodu Perspektive, v kateri se je vrsta slovenskih kulturnih delavcev kritično spoprijela z napakami, ki so se v Jugoslaviji začele vse česče ponavljati. Duhovito napisani feljtoni v ukinjeni reviji so opozarjali na napake v kmetijstvu, trgovini in industriji, a tudi na določeni pritisk, ki ga je partija začela izvajati v kulturi. V Perspektivah se je jasno izkristaliziral tudi samosvoj koncept literature, ki se je bistveno ločil od koncepta stare generacije, ki se je reševala v socialističnem realizmu, a ga je skušala nekoliko obogatiti z modernimi literarnimi tehnikami. Mlajši so prodirali v notranja območja doživljanja, v subjektivni človeški svet. Posluževali so se ekstremnih možnosti in zasledovali posebne, včasih celo infantilne, primitivistične ali celo patološke usode in ljudi. Opirali so se na eksistencialistične filozofske elemente in so v nasprotju s starejšo sociološko in marksistično orientirano generacijo skušali razkrinkati resnice časa. Njihova umetnost, oprta na Joycea, Prousta in Kafko je tudi zamenjala komunistično stran (dostopna struktura, jasnost, logična in realna vsebina), saj je skušal umetnik bravecu vsiliti predvsem svoj lastni subjektivni jezik. Tako je bila ta literatura nekonvencionalna, samovoljna, protestirajoča, individualistična in je svojo specifično potezo razvila prav na slovenskem teritoriju v Jugoslaviji do najširših možnosti. Inteligenca jo je odkrito podpirala. Med zastopniki te smeri sta se uveljavljala tudi v zapadnem kulturnem območju že nekaj znana pesnika Dane Zajc in Gregor Strniša, ki je še nedavno dobil državno nagrado za svojo drugo pesniško zbirko.

Izgleda pa, da je suveren, kritičen program Perspektiv začel postajati nevaren oblastem, saj se je mladina začela opozicionalno zbirati okrog Perspektiv. Oblasti so Perspektive večkrat posvarile, končno pa so jim vrgle v obraz, da so antimarksistične, antisocialistične, protidržavne in hujskaške. Državna založba Slovenije v Ljubljani, ki je revijo izdajala, je mesečniku odpovedala gostoljubje, na kar se je vmešala tudi policijska oblast. Aretirali so več članov uredniškega odbora, ki se sedaj nahajajo v zaporu „zaradi subverzivne dejavnosti“ (baje je sedaj v zaporih Pučnik, Kermaunerja in šalamuna so izpustili). Hkrati dolži obtožnica sodelavce Perspektiv, da so skušali organizirati samostojno opozicijsko stranko, da so se zavzemali za kapitalistični sistem, sodelovali z emigranti, gojili neobelogar-

— Založba inozemske literature v Moskvi je izdala prevod knjige „Slovanski jeziki“ prof. dr. Rajka Nahtigala po drugi izvirni izdaji, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije leta 1952. Knjiga je izšla v lepi opremi na 344 straneh in je prevod oskrbel N. M. Elkinov. S. B. Bernštajn, znani ruski filolog, je napisal knjigi predgovor, v katerem je orisal življenje in delo R. Nahtigala ter njegovo mesto v slovanski filologiji, kjer pravi med drugim: „Slovenci so dali svetu lepo število velikih učenjakov na vseh znanstvenih področjih. Med jezikoslovci je treba imenovati predvsem J. Kopitarja, Fr. Miklošiča, V. Oblaka, Fr. Ramovša poleg mnogih drugih, ki so to znanost obogatili z izsledki prvovrstnega pomena.

Med njimi ima učenjak Rajk Nahtigal vodilno mesto.“

— Mirovno nagrado nemškega knjigarstva za leto 1964 je dobil francoski pisec in mislec Gabriel Marcel. Pred njim so nagrado dobili prof. Tillich, prof. Heidegger, Karl Jaspers, Guardini, Reinhold Schneider. Gabriel Marcel velja za poglobitnega zastopnika t. krščanskega eksistencializma. Ko sam pravi, je bilo zanj najpomembnejše srečanje s Karlom Jaspersom. Vplivali so nanj tudi Kierkegaard, Heidegger, Berdjaev. O svoji konverziji 1929 pripoveduje, da je bil daleč bolj odločen vpliv prijatelja Charlesa de Bosa kot pa Mauriacov. „Vendar je bilo nazadnje neko Mauriacovo pismo, ki je dalo neposreden po-

dizem in skušali vzpostaviti celo fašistični sistem po vzoru korporacij Mussolinijeve Italije. Tako skuša politična oblast kompromitirati zgolj konstruktivno kritiko Perspektiv, ki pa je postala nevarna, in zadevi nadeti drugačen obraz, da bi lažje nastopila.

V taki situaciji je nastala že zgoraj omenjena izjava slovenskih književnikov, v kateri nadalje stoji: „Aretacija sodelavcev Perspektiv, hišne preiskave, zaplembe, zasliševanja na osnovi obtožbe sovražne propagande in drugi pritiski policijske narave, ki smo jim priča in ki se v pičlih sedmih letih že tretjič ponavljajo (eliminiranje revij Beseda, Revija 57 in Perspektiv) kot zadnje sredstvo za zadušitev ustvarjalnosti v kulturi in javnem delu, so ustvarili v našem družbenem življenju edinstveno in nezaslišano situacijo...“

Kulturni delavci nato v IZJAVI podčrtujejo pozitivno vlogo, ki so jo Perspektive v slovenski družbi vršile, ko so odpirale na podlagi ustavnih določil pot v široko demokratizacijo javnega življenja. Izjava doseže vrh v oceni, da so ukrepi proti Perspektivam in slovenskim kulturnim delavcem nerazumni in dekonstruktivni. Slovenski kulturni delavci nadalje zahtevajo, da oblasti takoj spuste na svobodo aretirane slovenske književnike in da slovenski kulturni delavci dobe zopet enake pravice, po goje in možnosti za delo, kakršne so imeli do nedavnega. V znak protesta nato slovenski književniki napovedujejo kulturni molk „v slovenskem kulturnem območju“.

Oblasti so na izjavo mrzlično reagirale. V nedeljo 11. maja bi morala biti krstna predstava satire Marjana Rožanca Tople grede, ki se spopada z napakami v sodobni jugoslovanski kmetijski politiki. Po desetih minutah predstave v Ljubljani so hujšaki delo izžvižgali, vmes so jodlali, kleli, razgrajali po gledališki hiši in vpili parole proti avtorju in mladini. Podobni ekscesi se v slovenski zgodovini še niso primerili. Ni čudo, da so ljudje ogorčeni zahtevali, da krivce kaznujejo. Vendar niso oblasti nič takega storile in drama tudi ni več prišla na program.

V taki situaciji so v svojem glasilu protestirali tudi slovenski študentje, vendar so oblasti zamenjale uredniški odbor lista „zaradi nedelavnosti“.

Sedaj v Sloveniji muze molče, od treh preostalih literarnih revij je junija izšla le mariborska revija Nova obzorja. V dnevnem tisku se sprožujejo ukrepi in protiukrepi, medtem ko se je večina slovenskih književnikov zavila v molk, kar spominja na situacijo med leti 1941 in 1945, ko so komunisti v znak protesta proti okupaciji pravtako zapovedali kulturni molk.

Izgleda, da se primer Djilas spet začne ponavljati, a to v mnogo večjem obsegu, ki mu izhoda še ne moremo predvideti. Na vsak način je res, da so tako politične jugoslovanske oblasti kot tudi kulturni delavci stopili v tako odločno akcijo, kot še nikoli po letu 1945. S takim zapletom dogodkov pa se je seveda vsa kultura v Sloveniji tudi usodno zapolitizirala — to pa je v komunizmu tako za oblastnike kot tudi za podrejene zelo nevarno.

Lev Detela

Predavatelj je najprej podrobno razjasnil zgodovinske okoliščine prihoda slovanskih narodov v Evropo, zlasti v zvezi s posledicami za naše narodno ozemlje med preseljevanjem tolikih rodov, ki so rinili proti zapadu. Po opisu prvih organizacijskih oblik pri raznih narodih je podal sliko slovenske politične upravne razdelitve in pojasnil usodne vplive Bavarcev in Frankov na naš razvoj.

Sredi 9. stoletja se začne med Slovenci uveljavljati skrb za narodno versko izobrazbo, za narodno bogoslužje in narodno duhovništvo. Podrobno je navajal vzroke, zakaj so se slovanski knezi obračali na Bizanc s prošnjo za narodne duhovnike, nakar je razložil ogromen pomen dogodka, da sta se sveta brata odločila za delo med Slovani in Slovenci in da je Ciril ustanovil slovansko književnost.

Po obrazložitvi razmerja med glagolico in cirilico je opozoril tudi na presenetljiv način, kako so se posamezni slovanski narodi dokopali do svojih držav, ko so jim jo zgradili večinoma pripadniki tujih plemen.

Lepo predavanje je želo obilen aplavz, med debato pa je dr. Tine Debeljak opozoril na nekatere najnovejše izsledke o najstarejši zgodovini slovanskih narodov.

kronika

ZA SKLAD SKA je daroval g. dr. Anton Komotar, Montevideo, 194.— pesov; za TISKOVNI SKLAD GLASA so darovali: g. Keržič Milan, Palomar, 50.— pesov; g. Ignacij Fink, Castelar, 100.— pesov; g. Rudolf Wagner, Malaver, 190.— pesov; č. g. dr. Franček Prijatelj, Nemčija, 500.— pesov; g. N. N., Hurlingham, 80.— pesov.

— Novi poverjenik SKA za Belgijo je preč. g. Karel Kozina, 206, Av. de la Couronne, Bruxelles, Belgija.

— Zaradi prezaposlenosti je naš poverjenik č. g. župnik Vinko Zaletel predal to skrb č. g. Revnu v Celovcu. Našemu prijatelju in sodelavcu g. Zaletelu se najlepše zahvalujemo za ljubezen in trud v delu za SKA na Koroškem, kjer bo — kakor pravi — rad pomagati, kolikor bo mogel!

— Uprava SKA ima na razpolago še nekaj izvodov pesniške zbirke Vladimirja Kosa: Dober večer. Tokyo. Knjiga je velika redkost in ima gotovo bibliofilsko vrednost. Kdor si jo želi, naj pohiti!

— Društvo poljskih književnikov v Varšavi je letos prvič podelilo nagrade prevajalcem poljskih literarnih del. Med slovenskimi prevajalci so nagradili prof. Franceta Vodnika; doslej je prevedel dvanaest knjig v slovensčino.

— Kot plod večletnega dela je profesor Miroslav Adlešič dokončal že leta 1959 napovedano delo „Svet zvoka in glasbe“. Ljubljanska kritika navaja, da niti domača niti svetovna literatura nima dela, ki bi s takšno temeljitostjo in izvirnostjo razlagala najgloblji problem iz „sveta žive fizike“.

— Ljubljanska Sodobnost šte. 5, leto XII, objavlja prvi del izredno zanimive razprave: Longfellow in Smolnikar. Napisal jo je Janez Stanonik. Avtor poudarja Smolnikarjevo zavzetost za zedinjenje vseh krščanskih ver; seveda zamisel ni bila primerna, ker je bil njen avtor mnogo predaleč od realnih pogloblov na cilj.

vod moji konverziji.“ „Moji poizkusi priti v neposrednejši stik s tomisti in zlasti z Jacques Maritainom so bili v končnem rezultatu brezuspešni, vključno prijateljstvu in nagnjenju, ki jih čutim do posameznih osebnosti tega dominikanskega kroga — na primer do p. Madyieu.“ V poznejših letih mu je pomagal k razbistritvi nekaterih človeških problemov odlični krščanski mislec Gustave Thibon. Po 1947 so nanj naredili velik vtis studije Maxa Picarda.

— Danilo Švara je skomponiral nov slovenski balet „Nina“. Vsebinsko je nova variacija Lepe Vide in sta libreto napisala Polde Ribič in Metod Jeras. Prvo izvedbo je dirigiral avtor, režiser in koreograf baleta pa je bil Metod Jeras. Kritiki v Ljubljani nava-

jajo, da je največja odlika Švarove glasbe v njeni funkcionalnosti. Uporabil je vse stile: impresionistični, atonalni, istrsko lestvico in jazz za zabavne scene. Kljub realnemu eklekticismu se je Švari posrečilo združiti vse štiri raznorodne vrvine v celoto, kjer se motivi spajajo v višje forme.

— V Sloveniji so natisnili v letu 1956 638 knjig, leta 1962 836. Naklada je v letu 1956 znašala 3.546.000 izvodov, v letu 1962 pa 4.161.000. V Sloveniji pride 2,6 odstotka knjige na prebivca — v ostali Evropi pa 4 knjige. Šele l. 1970 bi Slovenija mogla priti na evropsko povprečje, če bi se posrečil sedemletni načrt, ki ga pripravljajo založbe.

— Štirinajst filozofov, filologov, sociologov in pisateljev odgovarja na vprašanje, ali so Nemci še narod mislecev, pesnikov in umetnikov (Sind wir noch das Volk der Dichter und Denker? Rowohlt, Hamburg). Avtorji podirajo stare privide in pozivajo novi rod, da naj zavrže literarni in znanstveni kič ter naj se odloči za kvaliteto.

— Pisatelj Siegfried Lenz je napisal spomine največjega nemškega črnoborzijskega Lehmana, kakor mu jih je on sam pripovedoval. Lehmann je bil v časih stiske po vsej Nemčiji znan kot vladar črnega trga, ko je bilo v mestih veliko pomanjkanje in so ponekod mogli ljudje živeti samo po posredovanju Lehmannove črnoborzijske organizacije. Lehmann je svoje spomine najprej pripovedoval po oddajah nemških radijskih postaj in imel tolik uspeh, da so založniki sklenili izdati njegove zgodbe v knjižni obliki.

(Dolje s 3. str.)

mo. Lahko si dopovedujemo o posameznih nalogah, ki jih več ali manj opravljamo. Vendar je glavno in morda tudi najtežje to, da živimo, v polnem pomenu besede, to je kot svobodna bitja. Doma velja uradna materialistična ideologija, tukaj v vsej svobodi častimo Boga; doma ni niti ene vzgojne ali kulturne organizacije z duhovno podlago, mi jih imamo skoraj preveč; doma ni svobode tiska, mi si celo konkuriramo med seboj; doma so ljudje razočarani in naveličani, mi smo, čeprav na tujem, zmožni velikega optimizma in ustvarjalnosti; mnogi se v lastni domovini čutijo tujce, mi pa smo si v tujini bratje in sestre, ki si zaupamo in nam je prijetno v skupnosti. Ohranjamo to življenje sveže in pristno. Naša pristnost je neprecenljivega pomena za bodočnost domovine, če bo tudi načelno in po značajnosti neupogljiva. Moč nam pa daje zavest žrtev, ki so bile posvečene velikim vrednotam v srečo domovine.

Ko smo sklonili glave ob grobu, ki smo ga danes obiskali, jih tudi dvignimo, z vsem zaupanjem v zmago dobrega. Za zimo pride nova pomlad, za nočjo, naj je še tako temna, sončno jutro. Tudi v domovini se prebujajo nekaj, kar bo končno pripeljalo v novo dobo. Z našimi mučenci nismo propadli, saj nam ni šlo za osebni prestiž ali določen sistem. Zlo, ki je takrat prevladalo, je obsojeno na konec. Umaknilo se bo novi dobi, ko se bodo uveljavile vrednote, za katere so tisoči umirali in zaradi katerih vztrajamo v zvestobi."

(Dolje s 3. str.)

sta bila poslana na Moravsko. Ker Nestorjeva kronika kot prošnjaka navaja tudi našega kneza Koclja, je Franc Kos v svoj kritični regist o tej prošnji za navedbo Rastislava in Svetopolka izrecno vstavil opombo v oklepaju: „(ne pa tudi panonski knez Kocelj)“ (Gradivo ZSSV II [1906] 140). Kocelj ta leta ni naredil še ničesar, kar bi bilo v nasprotju z zvestobo frankovskemu imperiju in salzburški nadškofiji. Že prvo leto po prihodu Solunčanov je — pozimi 864 — na njegovem ozemlju deloval nadškof Adalvin, isti je tudi 866 bil v Panoniji, kjer je posvetil šest cerkva in pri njih nastavil duhovnike. Vzrok te izredne vneme je gotovo strah pred vplivi delovanja svetih bratov iz sosednje Moravske.

Popolnoma v skladu z zgodovinsko vedo apostolsko pismo „Magnifici eventus“ z 11. maja 1963 poudarja, da je to leto poteklo „1100 let, odkar sta preslavna apostola sv. Ciril in Metod prišla iz Carigrada na Veliko Moravsko“, zato je po mnenju apostolskega pisma ta predvidnostni prihod pomemben „za Moravane in Slovake“, nato pa „posredno še za mnoge druge slovanske narode“. (Današnja Moravska je etično del češkega naroda, zato bi raje brali: Čehé.) Gotovo so ti krepki veliko-moravski poudarki v zgodovinskem pismu zasluga pisca predloge, ki je po rodu Slovak, so pa utemeljeni v zgodovinskih virih za leta 863 do 866/7.

Vendar se je med Slovenci v jubilejnem letu večkrat slišalo in bralo, da sta sv. Ciril in Metod 863 prišla tudi k Slovencem. V zdomstvu in zamejstvu so take napake lažje umljive, posebno če upoštevamo rekovno endemično slovensko nepoznanje lastne preteklosti pri Slovencih. Toda celjski Mohorjev koledar za leto 1964 (Celje 1963), (ki se je menda leto dni prepozno spomnil na jubilejno leto 1963, saj so nekoč mohorjevi koledarji take pomembne spominske datume obravnavali pred praznikom,) naslavlja anonimni priložnostni članek „Ob 1100 letnici prihoda Cirila (sic!) in Metoda na Veliko Moravsko in v Koceljevo Panonijo“ (str. 97). Časopis „Nova pota“, glasilo klerikalne „pomožne sile“ partije, pa poroča o nekem predavanju, ki ga je imel na nekem zborovanju cerkveno-pravno ilegalne družine CMDKD-SRS Franc Perko, ki naj bi govoril „o delu sv. Cirila in Metoda med panonskimi Slovenci ob tisočletnici prihoda sv. bratov v naše kraje.“

Toda na nekdanje slovensko ozemlje sta sv. Ciril in Metod prišla v začetku 867. „Ko pa je Konstantin prebil 40 mesecev v Moravi, je šel posvetit svoje učence. Sprejel pa jih je med potjo Kocelj, knez panonski, in je močno vzljubil slovenske knjige, se jih naučil in mu dal nad petdeset učencev, da bi se učili. In veliko čast mu je skazal in ga mimo spremil“ (ŽK 15,18-20). Kakor prvi stavek vsebuje dokaj zgodovinskih problemov, so osnovni podatki drugega, ki v diktaciji kar diha ljubezen Cirilovega hagiografa do Koclja, lahko razberljivi.

Bivanje sv. Cirila in Metoda pri Koclju med „sončnimi dnevi slovenske Panonije“ ni bilo pomembno samo za Koclja in Slovence, temveč tudi za sveta brata in njuno apostolstvo. Kocelj se je tedaj odločil za kulturni in cerkveni načrt slovanskih učiteljev in stopil na pot, ki ga je logično vedla do pristopa k slovanski vstaji 869. V sedemletni družbi z možni Cirilovega in Metodovega kova in kroga je Kocelj zrasel v najbolj idealno knežjo podobo slovanskega srednjega veka. Zaradi Koceljeve odločitve so Slovenci z blagoslovom slovanskih blagovestnikov mogli zadnjič v srednjem veku živeti v lastni samostojni državi, ki je v kritičnih letih 869-873 dajala zavetje središču staroslovanske književnosti in prve slovanske nadškofije; nekoliko let so bili pomaknjeni v osredje tedanje zgodovine. Toda tudi Konstantin in Metod sta sel v razgovorih s Kocljem — kakor vse kaže — odločila za rimsko orientacijo in avtorizacijo svojega apostolata in za latinski obred v staroslovanskem jeziku.

V poznem poletju 867 sta se slovanska učitelja odpravila na pot, ki ju je privedla v Rim. Do Koclja sta verjetno potovala po stari rimski cesti Arrabona (Komarno) — Ossones-Mogentianae (zapadni konec Blatenskega jezera). Od tu je vodila pot, ki se je pri Ptujju pridružila cesti iz Sabarije. Rimska cesta Poetovio-Celeia — Atrans (Trojane) — Emona-Nauportus (Vrhnika) — Longaticum — Ad Pirum (Hrušica) — Castra (Ajdovščina) — Pons Sonti (pod Gorico ob iztoku Vipave v Sočo), po kateri sta sv. slovanska apostola potovala v Akvilejo, je bila uporabna še za madžarskih vdorov v Italijo. Potovala sta tedaj po vseh slovanskih deželah razen Koroške in po transverzali sedanje republike Slovenije.

Sebe in svoje zgodovine zaveden narod v prvi vrsti slovesno obhaja tiste zgodovinske dogodke, ki naravnost zadevajo vprav njega in sicer predvsem kolikor se neposredno tičejo vprav njega samega, velikih mož svetovne zgodovine se spominja pod pogledom svojih svojitnih stikov in razmerij z njimi, v spomin si kliče svojo individualno vlogo v njih življenju in delu. Posebno če je za narod tako častna kakor je slovenski delež v zgodovini slovanskih blagovestnikov. Zato ugotavljanje, kdaj sta sv. Ciril in Metod prišla vprav med Slovence, med njimi delovala, po njihovih deželah hodila in potovala, ni kakšno pikolovstvo, temveč je poudarek posebnega in zgolj slovenskega razmerja do slovanskih učiteljev.

ZAKAJ SO UKINILI "PERSPEKTIVE"

—Državna založba Slovenije je v „Naših razgledih“ z dne 9. maja objavila obvestilo, zakaj je ustavila izhajanje revije v svoji založbi. Med drugim pravi: „...Predstavniki Državne založbe Slovenije so imeli zadnjega pol leta več sestankov s predstavniki revije „Perspektive“ in s sodelavci revije. Svet sodelavcev revije je po tem sestanku imenoval nov uredniški odbor, o čemer je 25. aprila obvestil založbo. Založba pa je ugotovila, da... novi odbor ne ustreza pogojem, to je, da bi mogel prevzeti v polni meri družbeno politično odgovornost za vsebino revije. Založba je s tem prekinila odnose z revijo.“

Dne 7. aprila sta delavski svet založbe in Založniški svet poslala uredništvu revije pismo, kjer pravi, da je bil prvi sestanek dne 19. decembra 1963, kjer da se je govorilo o procesu preusmeritve revije, odkar sta odgovorna urednika Teras Kermauner in Dane Zajc. Nova smer pa se je pokazala, ko je revija objavila razpravo Jožeta Pučnika „O dilemah našega kmetijstva“ z gloslo istega istega pisca „Iz oči v oči“. Podobno smer so zastopali še nekateri drugi članki. Ker bi založba želela pomagati pri preokrenitvi revije v pravo smer, predlagajo, da naj se sestavi novo uredništvo, ki bi revijo izpeljalo iz zagate: moralo bi prevzeti vso družbeno politično odgovornost za vsebino revije. V pismu z dne 7. ma-

ja pa oba sveta založbe odgovarjata na sestavo uredništva, kakor ga je svet sodelavcev izvolil 25. aprila in pravita, da se „novi odbor ni distanciral ob svojem nastopu od negativnih teženj, ki so pripeljale revijo v sedanjo zagato; iz česar moremo sklepati, da bi se nadaljevala dosedanja politika revije. K temu zaključku nas navaja tudi to, da je eden izmed odgovornih urednikov avtor pesmi „Duma 1964“, ki je že stavljena in čaka na izid v prihodnji dvojni številki.“ Slede še drugi članki, ki tudi „postavljajo pod vprašaj osnove politike socialistične Jugoslavije“. „Primer takega pisanja je članek Velja Rusa „Problem socializacije kulture“, kjer pravi med drugim: Danes smo priče absolutnega položaja: politika skuša prilagoditi svoj status sodobnim socialnim procesom, kultura pa še zmirom insistira na tezi avtonomizma. Politika kot praksa trdovratnega vzdrževanja ravnotežja v obstoječem stanju in nihilističnega laviranja razkriva svojo lastno nevzdržnost v sodobnem družbenem dogajanju. Išče pota za socializiranje, da bi se sploh lahko obdržala (decentralizacija, samouprava).

Sveta pa menita, da se o politiki ne sme pisati v takem smislu, „ker ruši glavne osnove socializma...“ Med sodelavci pa so tudi taki iz mladinskih vrst in ko pišejo o sodobnih družbenih problemih, ne morejo odločilno vpli-

vati, da bi se revija preorientirala. Še več: te mlade sodelavce skuša ozka skupina v reviji spretno izkoriščati za politične reakcionarne namene. Zaradi vsega tega Državna založba ne more prevzeti odgovornosti za nadaljnje izhajanje revije „Perspektive“.

doma in po svetu

—Pripravljalni odbor za proslavo 15-letnice slovenske službe božje v Ramos Mejía je dne 15. maja uprizoril dramo Janeza Jalna „Bratje“.

—Fr. W. Foerster je 2. junija 1964 v Zürichu dopolnil petindevetdeset let. Njegov oče, astronom, je skupaj z Rathenauom 1892 ustanovil „Gesellschaft für ethische Kultur“ v odporu zoper plehki naturalizem Haeckelov. Mladi Friedrich Wilhelm je bil tej družbi „za razširjenje etičnih načel na nereligiozni osnovi“ tajnik. Toda 1903 je odložil tajništvo, 1904 je v prvi izdaji slavne „Jugendlehre“ izjavil svoje prepričanje „o neminljivem etičnem in pedagoškem pomenu religije“. V drugi izdaji — leto pozneje — je pa zapisal, da je iz prakse prišel do spoznanja „absolutne pedagoške nezadostnosti nereligiozne vzgoje mladine“. To spoznanje je razvijal v naslednjih knjigah „Lebenskunde“, „Lebensführung“, „Sexualethik und Sexualpädagogik“, „Schule und Charakter“. Samo v izvirnem jeziku izdane knjige so dosegle naklado pol milijona izvodov; še sedaj ga ponatiskujejo. Prevajali so ga v vse večje jezike. Gotovo je eden najvplivnejših pedagogov novejšega časa. Glede vpliva ga primerjajo z Rousseaujem. Tudi iz slovenske pedagogike se ga ne da odmisli. Deset let pred 1914, ko je napisal omenjena dela, tvori sijajno dobo njegovega življenja. Etična načela je hotel uveljaviti tudi zoper državno moč in postal eden glavnih nasprotnikov militarizma in nacionalizma. Ostro je kritiziral že Viljemovo Nemčijo, med weimarsko republiko opominjal na nečlovečnost nacističnih nazorov. Obmejni Avstrijec Hitler mu je takoj po zavladu — njemu Prusu — vzel nemško državljanstvo. Najprej ga je rešil Salazar, nato je Foerster odpotoval v Severno Ameriko. Po vojski je izdal izredno zanimive spomine, kjer omenja tudi svoje srečanje s Krekom.

—Milko Keleman je skomponiral novo kratko opero „Novi stanovavec“ in bo krstna uprizoritev v operi v Münstru. Avtor je besedilo opere posnel po komediji Jonesca.

teljev. Samo v poudarku posebnih slovanskih zvez z njunim apostolstvom, moreta sv. Ciril in Metod osvojiti v slovanski religiozni in narodni zavesti tisto mesto, ki jima po objektivni zgodovini gre.

Slovenci, posebno v zdomstvu in svobodnem svetu, so navdušeno praznovali jubilej 1963, ki jih čeprav posredno, vendar v resnici kot slovanski narod zadeva. Z veliko vestnostjo je domala vse te slovesnosti vpisal urednik Joško Krošelj (Slovenci v proslavo svetih bratov, Zbornik Svobodne Slovenije 1964, 16-20.). Menda so samo Slovaki, ki pa so marsikaj skušali dati svojim slovesnostim politično priroten slovaški značaj (pozabljaajoč nesrečno vlogo ravno nitranskega, se pravi slovaškega, kneza Svetopolka), pokazali toliko vneme kot Slovenci. Malo opazen je bil jubilej zlasti med Poljaki, kar je razumljivo, ker se poljski narod nahaja sredi velike novene 1957-1966, s katero hoče posvetiti milenij svojega pokristjanjenja.

Ko bi Slovenci 1945 morali slovesno obhajati tisočdvestoletnico krsta karantanskih kneževičev Gorazda in Hotimirja (745), je komunistični bes razdijal preganjanje Cerkve v Sloveniji. Ob tisočdvestoletnici prihoda svetih bratov med Slovence 1967 bo imel režim ateistične partije priložnost, dati otipljivih dokazov za bolj tolerantno razmerje do cerkve, o katerem ve propagandno toliko pripovedovati, tudi po najbolj nepričakovanih priložnostnih propagandistih.

V svobodni uredbi svojega javnega življenja bi leta 1967 slovanski narod gotovo postavil pomnike, ki naj za vselej pričajo, kaj sta sv. Ciril in Metod slovanski veri in omiki. Po vseh večjih krajih, skozi katere sta svetnika potovala, bi v čast sv. Cirila in Metoda pozidane kapele in cerkve z njima posvečenimi oltarji zaznamovale njuno preteklo in slovensko prihodno pot. Tako bi naši kulturni pokrajini dali pečat tistih svetih in genialnih tvorcev zgodovine, ki sta ob zori Evrope naš narod hotela kot enakopraven včleniti v svobodno družino krščanskih narodov. Dokazal bi, da se je končno ovedel svojega poklica in poslanstva. To bi mogel še posebno ovekoveiti v Ptuj, kamor je 874 takoj po izginutvi Koclja in po umiku Metoda na Moravsko prihitel salzburški nadškof Teotmar posvetit novemu nemškemu gospodarju grofu Gozwinu cerkev, ki sta jo pač imela za pomnik salzburške in frankovske zmage. Hram sv. Cirila in Metoda v Ptuj bi najbolj zgovorno pričeval, da je z ostanki in nasledki kolonialno-kristjanske miselnosti pri Slovencih za vekomaj konec.

GLASBENA SEZONA V NEW YORKU

Kritiki newyorških listov se strinjajo v tem, da je letošnja glasbena sezona nezanimiva in nevhvalna, kakor že dolgo ne. Prevladuje vtis enoličnosti na prireditvah Metropolitank, newyorških filharmonikov, City Center opere in gostujočih orkestru iz Bostona, Philadelphie in Clevelanda.

Metropolitanska opera trpi zaradi povprečnosti postavitev in slabih režij. Seveda se obiskovalci del železnega repertoarja (Aida, Rigoletto in Tosca) zaradi tega ne razburjajo. Pri teh velja vsa pozornost velikim zvezdnikom, ki jih vodstvo opere drago plačuje. Kritiko vodstvo zavrača s trditvijo, da so vse predstave vedno razprodane. Toda kritični glasovi se niso plegli, kajti poleg razprodane hiše bi morala Metropolitanka gledati tudi na kvaliteto. In res ima opera v ansamblu solistov pevce največje svetovne slave: Leontyne Price, Renata Tebaldi, Joan Sutherland. V letošnji sezoni pa primanjkuje operi predvsem dobrih dirigentov. Lani je že prišel Böhm, letos ga ni, prišel je Solti, tokrat ga ni. Domači dirigenti so dosegali znosne, največkrat pa porazne uspehe.

Amerika ima danes največjega dirigenta v osebi Leonharda Bernsteina, glavnega dirigenta newyorških filharmonikov. Bernstein je res odlično dirigiral Verdijevega Falstaffa. Vsa kritika terja sedaj enodušno, da bi moral Bernstein na vodstvo Metropolitank. Bernsteinov Falstaff je bil razumljiv, nabit z napestostjo, dosežen s precej hitrimi tempji in ognjemeto dinamično. Ni bil lirčen, ampak čvrst, agresiven, očito izhajajoč iz tradicije Toscaninija. Zeffirelli je režiral in bil na višini glasbenega parta.

Po slabih kritikah v Parizu je dospel v Metropolitanko „Poslednji divjak“ — novo delo Gian Carla Menottija. Kritika je delo sprejela še dovolj milostno: poudarila pa je, da je muzikalična substanca te eklektične partiture praktično enaka ničli. Vendar se je občinstvo zabavalo, predstava za predstavo je razprodana in bo morala ostati na sporedu vsaj še eno sezono. Upričitev je rešila scena, režiral pa je — bolj skromno — Menotti sam.

V znaku najboljših tradicij je Metropolitanka postavila na oder Čajkovskega „Evgenija Onjegina“. Upričitev je bila pravi praznik glasov. Najboljša je bila Leontyne Price, neprekosljiva Tanja. V naslovni vlogi je nastopil odlični William Dolley, Jess Thomas pa je v vlogi

Lenskega ustvaril umetnino svoje vrste.

Koncertno sezono izpopolnjujejo orkestri od drugod, a prihajajo z bolj rutinskimi sporedi. Če so izvedli kako noviteto, je bila bilanca stvaritve zelo skromna. Bernstein se je potrudil in s svojim filharmoničnim orkestrom izvedel nekaj avantgardističnih del. V teoriji so bili dosežki obetajoči, praktično pa se je vse zaključilo z razočaranjem. Kajti izkazalo se je, da tudi ta „nova glasba“ že zveni staromodno, rutinirano in konformistično. Bernstein je namreč sam pisal uvode v programe in se opravičeval za izbor. Seveda je s tem sam pokopal možen uspeh. Ko so izvajali dela Johna Cagea, Mortona Feldmana in Earla Browna, je občinstvo množično zapuščalo dvorano, preostali pa so ob koncu pozdravili novotarijo s „fuj“ klici. Cageovo skladbo „Atlas Eclipticals with Winter Music“ pa sploh ni dirigiral Bernstein, ampak robot — mehanična roka, ki se je vrtela, kakor kazalec ure štoparice. Vsak instrument je imel svoj lastni mikrofoni, komponist pa je sam prestavljal ojačevalce, da bi postavil v ospredje razne instrumente. Izvedba je trajala na srečo samo osem minut.

Ford je ustanovil poseben, ogromen sklad za razvoj baleta v Združenih državah. V ta namen je daroval vsoto 8 milijonov dolarjev. Poseben pravilnik za podelitev nagrade določa, da smejo nagrado podeliti samo enemu sodobnemu baletu, ne pa delom klasične šole. Tako se je zgodilo, da so ostale ob strani ugledne plesne šole in skupine, ki so protestirajoče izjavljale, da se ameriški balet ne sme dati pribiti na Fordov zlati križ. Tega mnenja pa ni bil znani New York City Ballet, ki ga vodi še bolj znani Balanchin. V svoji šoli ima oddelek za „sodobni balet“ in je nagrado res tudi prejel. Kritika se je nad Fordovim ravnanjem razburjala, toda mecen je odgovoril, da je bolje, če dobi nagrado balet, ki res more nekaj enotnega ustvariti, ne pa da se vsota drobi na majhne baletne avantgardiste, ki čez prve poskuse in izbruhe ne morejo. Neugoden vtis je napravila izjava zastopnika mecen v žiriji, ki je po podelitvi nagrade izjavil, da so člani žirije pozabili vprašati za mnenje plesne strokovnjake. Obljubil je, da se to prihodnjič ne bo ponovilo. Kritiki so se potolažili, ko so morali priznati, da je nagrado prejel balet, ki je v sodobni domači in sveovni plesni umetnosti vsekakor na najvišjem vrhu vzporedno z baletom v Moskvi in Londonu.

nos Airesa. Poleg ameriške je izšla tudi angleška žepna izdaja, vendar naklade ne povedo.

— Božidar Borko, bivši kulturni urednik Jutra, je pri Pomurski založbi izdal zbirko še neobjavljenih esejev, spominov na razna potovanja, literarne kongrese in srečanja s kulturnimi delavci doma in po svetu. Knjigi je dal naslov „Na poteh življenja“.

KNJIGE IZ DOMOVINE

Vam naglo in točno priskrbi po tamkajšnjih cenah agencija „BLED“, Montevideo 451, of. 92, Buenos Aires. Cene so preračunane v dolarje in doplačilo poštinskih stroškov. Lastnik agencije je g. Simon Rajer.

— Miško Kranjec napoveduje pri Pomurski založbi novo obsežno delo „Rdeči gardist“, zgodovinski roman o Prekmurju v dobi madžarske komunistične revolucije leta 1918. Obsegal bo dva dela in po napovedi sodeč bo avtor dokazoval, kako je prekmurski „proletariat“ z veseljem gledal na rdeče reforme Budimpešte.

— Pomurska založba je izdala roman ruskega pisatelja Leonida Grossmena „Rulettenburg“. Pisatelj popisuje življenje pisatelja Dostojevskega, ko se je dal ujeti strasti igranja na ruleti; sicer pa je Dostojevski sam popisal strahote igralne strasti v romanu „Srečkar“. Delo je prevedel Janko Moder, spremno besedo pa je napisal dr. Bratko Kreft.

— Društvo slovenskih književnikov v Ljubljani je proslavilo 10-letnico s podelitvijo dveh nagrad za uspešno delo na področju prevajanja tujih književnih del v slovenščino. Nagrajena sta bila Janez Gradišnik za prevod romana Thomasa Manna „Čarobna gora“ in Roberta Musila delo „Mož brez posebnosti“. Pisateljica Mira Miheličeva je bila nagrajena za obsežno prevodno delo del iz angleščine in sicer Thomasa Wolfa „Ozri se proti domu, angel“ in Willjama Faulknerja delo „Svetloba v avgustu“ in za prevode del Charlesa Dickensa. Žirija je poudarila, da so njeni prevodi v naši prevajalski literaturi največji kvaliteten dosežek v zadnjih nekaj letih.

— Mariborska založba Obzorja bo letos izdala nov roman Smiljana Rozmana „Družina“. Kritiki navajajo — odlomki so izšli v Sodobnosti —, da je delo za slovenski trg precejšnja novost. Osrednje prizorišče je Portorož ob slovenski obali Jadrana; najbrž mesto dosedaj še ni bilo vključeno v slovensko literaturo. Knjiga bo imela prav velik obseg, saj bo štela nad 700 strani.

— Narodna univ. knjižnica v Ljubljani je izdala XIII. knjigo Slovenske bibliografije za leto 1959. Priredil jo je Janez Logar s sodelovanjem štefke Bulovec in Anke Posavec. Obsega 351 strani.